

Odpořed' na "dodatečné otázky" Václava Němce (z 23.6.04)

ad 1): Významy slov nesměřují k žádným intencionálním předmětům (a ovšem ani k intencionálním nepředmětům) z toho prostého důvodu, že takové směřování je funkcí pojmů (které jsou nerozlučně spjaty s příslušnými předměty resp. nepředměty - vždy jeden s jedním). Intencionální předmět resp. nepředmět se nevytvoří ‚automaticky‘ (jako se vytvoří význam slova prostě užíváním v jistých kontextech), ale musí být ‚konstruován‘ právě jakožto myšlenkový ‚model‘. Samy intence však charakterizují již významy, ale nemohou být v této fázi (na této úrovni) přesněji (resp. náležitě) rozpoznány a analyzovány (protože narativita nedisponuje k tomu nezbytnými prostředky). Mohou však být "tušeny", a v tom smyslu na ně může reagovat i bystrý subjekt, myslící jen narativně. To znamená, že na narativní úrovni už můžeme odhalit některé typy intencionálních aktů (ovšem neuvědoměných, takže se tu předpokládá odhalující subjekt jiný, vybavený lepšími prostředky).

a): Z toho je jistě dostatečně zřejmé, že takové vědomím nekontrolované intencionální "akty" vůbec nemohou rozlišovat mezi "předměty" a "nepředměty", už proto, že je na narativní úrovni nemá kdo konstruovat (to slovo se ovšem nehodí pro "nepředměty"). Ovšem platí, že všechny intence se k "něčemu" vztahují (= k něčemu intendují), ale tímto "něčím" jsou původně a i později převážně "reálné" předměty, tj. pojmenovatelné "věci". Některé "věci" mohou být narativně "míněny" (zaměřeny) i tak, jak požadoval Kratylos, tj. tak, že jsou ukázány prstem. Ale již hluboko v dávné minulosti, ve světě mýtů a ‚mýtu‘, bývaly pojmenovány a tím (nikoli již prstem) zaměřovány také "ne-věci" - ale nebyly k dispozici žádné prostředky, jak obojí od sebe odlišit. Pojmenovány (a tím eo ipso intencně zaměřeny) mohou být i "věci" ne-reálné, dokonce jen chiméry. Navrhuji, abychom tu mluvili nikoli o "předmětech", nýbrž o "představách". Představování je nepochybně intencionální akt, ovšem nikoli nezbytně pojmově strukturovaný a pročištěný. - Pokud jde o "témata" a "tématizace", ponechávám význam těchto termínů co nejširší, takže považuji za možné něco "tématizovat" i narativně, bez jakékoli pomoci ze strany pojmů a pojmovosti. Naproti tomu všude, kde užijeme termínu "předmět", užíváme ho jakožto ti, kdo pojmově myslí a jakoby jej předpokládají ("vsunují") tam, kde o něm ještě nemohla být řeč. (Tak např. když v eposu o Gilgamešovi je řeč o "nesmrtelnosti", jsme to my, kdo už svým dnešním přístupem ono téma "zpředměťujeme", když chceme "nesmrtelnost" chápat jako "předmět".)

b) Předpojmové myšlení se vztahuje ke skutečnostem (jednotlivým, ne ke "skutečnosti", protože toto abstraktum tam vkládáme už my) nikoli za pomoci pojmových modelů, ale - navrhuji, ač sám jsem se tím nezaměstnával a zaměstnávat se nehodlám, protože to patří do psychologie - za pomoci "představ". Ačkoli jde jen o konvence, mně osobně se nezdá být vhodné mluvit o představách jako o myšlenkových modelech, protože tam zase nutně intervenujeme my, kteří to takto vykládáme, a ve skutečnosti "představa" znamená jen to, že něco ‚stojí‘ "před" tím, kdo si představuje - ať už reálně nebo jen imaginativně (nebo ve snu apod.). Cézura mezi myšlením předpojmovým a pojmovým musí být vedena dost ostře, nemáme-li se ztrácet v přibližnostech všelijakých významů a jejich posunů (a jinak to v rámci pouhé narativity nejde). Že nějaký přechod mezi pouhými představami a představami upřesněnými a strukturovanými jazykově a pak zejména pojmově existuje, nechci popírat. Pojmové rozlišení je naší záležitostí, a jde o to, je-li funkční nebo ne, nikoli o to, zda je odvoditelné od nějakých skutečných procesů; žádný pojem není ani pravdivý ani nepravdivý (to je přece staré rozpoznání). (K Husserlovi se vyjadřovat nebudu; když Ti na tom tolik záleží, využij si jeho argumentace - nikoli terminologie, a už vůbec ne citací, to vše by byla myšlenková pohodlnost - ke svým cílům, ale neodvolávej se na něho.) - Formulace "do jisté míry totéž" je poněkud obskurní; buď jde o totožnost nebo o pouhou přibližnost. - Do (historizující a psychologizující) diskuse o "substanci" se nemám chuť pouštět, protože nevidím, v čem by mohla být přínosem. Právě naopak by potřebovala sama být interpretována (a ovšem i její téma) na základě reflexí, v jejichž prostředcích se právě lišíme a o nichž disputujeme.

c): Intencionální předměty samozřejmě nejsou ničím aktivním, aby mohly mít vliv na smyslové vnímání. To však vůbec neznamená, že při smyslovém vnímání nehrají žádnou úlohu jako prostředky upřesňování toho, co je nebo bylo vnímáno. Jinými slovy: přímý vliv intencionálních předmětů na smyslové vnímání není možný, ale protože jsou intencionální předměty pevně spjaty se svými pojmy, a protože pojmy hrají velkou úlohu v myšlení, mají obojí pospolu značný vliv také na vnímání. (Ostatně podobně jako představy, vzpomínky, znalosti všeho druhu, zkušenosti atd. atd.) Vnímání není základem poznávání a vědění, nýbrž pouze jedním jeho zdrojem, a to zdrojem, který v prostředí pojmově strukturovaného myšlení dostává nové role (za pomoci nejrůznějších sofistikovaných přístrojů a zařízení, v jejichž konstrukci je role pojmovosti nepřehlédnutelná). - Pokud jde o "vykrajování" "předmětů" smyslového vnímání, je věc o trochu složitější tím, že tu někdy kolidují a jindy spolupracují "vědomé" (a někdy dokonce polo-vědomé) aktivity, založené fylogeneticky, s těmi, které jsou výrazně ontogenetické (a kde už je pole působnosti pojmových struktur otevřeno, takže ty se mohou, ale také nemusí uplatňovat). A ze stejných důvodů. jaké už byly formulovány, o tom nehodlám (teď) diskutovat. - Vše ostatní už bylo vyjasněno shora.

ad 2): Se samou formulací otázek musím vyslovit nesouhlas, protože sugerují (nepředmětně) pro mne nepřijatelná stanoviska. Pojmy se ničím nepodobají ani svým intencionálním předmětům (event. nepředmětům), a už vůbec ne předmětům "reálným". Nevím tedy, co jiného má znamenat termín "přiměřený". Sám vůbec neříkáš, čemu má být pojem "přiměřený" - to je charakteristické ! - ani v čem má být přiměřený. Co je mírou resp. kriteriem přiměřenosti? Až to vyložíš, budu snad moci říci něco bližšího.

a): Tyto otázky mi nedávají žádný smysl, pokud je chci pochopit; v této podobě je nemohu leč prostě odmítnout jako nesrozumitelné.

b): Nezávisle na nejasném problému "přiměřenosti" mi nedává řádný smysl formulace "reflektovati charakter a meze intencionálního předmětu". Reflektovat v mém smyslu lze jen vlastní nebo cizí akty (včetně myšlenkových). Ale intencionální předmět není "akt", nýbrž právě fixovaný model nějakého aktu, který jej zakládá a pak se k němu vztahuje. To však nebylo předmětem otázky, a tak to nebudu blíže rozvádět (v knížce jsou místa, kde to je vyloženo, ale mohu to případně vyložit znovu, bude-li otázka formulována srozumitelněji).

- - -

P. S.

Milý Václave, samozřejmě budeme pokračovat dál. Chtěl bych vědět, zda to posíláš také některým jiným účastníkům disputace, abych jim své odpovědi případně poslal také. Možná, že by se toho chtěli rovněž zúčastnit.

S pozdravem L v H .

V Písku, 25. 6. 2004.